

PERUSTIETOJA JA -TAITOJA – MAAHANMUUTTAJAT AIKUISTEN PERUSOPETUKSESSA

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

SISÄLLYS

Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat aikuisten perusopetuksen kohderyhmänä	3
Joustavaa ja yksilöllistä perusopetusta	5
Kielitietoisuus ja kielitietoinen opetus	7
Oppimisen arviointi	10
Aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen	14
Suomen kielen taito ja osaamisen osoittaminen	15
Oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja tukitoimet	16
Ohjaus ja henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	19
LIITE 1 Aikuisten perusopetuksen kurssien määrät oppiaineittain eri vaiheissa	20
LIITE 2 Kielitietoinen arviointi	22

Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat aikuisten perusopetuksen kohderyhmänä

- Aikuisten perusopetukseen ohjataan erityisesti
- perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen tulleet nuoret, jotka eivät ole ehtineet saada perusopetuksen päättötodistusta valmiiksi oppivelvollisuusikäisinä tai joiden valmiudet ovat jääneet heikoiksi perusopetuksen aikana
 - 17–25-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset, jotka eivät osallistu oppivelvollisuusikäisille järjestettävään opetukseen ikänsä takia, mutta tarvitsevat perusopetuksen päättötodistusta ja opiskelunvalmiuksia jatkaakseen opintoja toisella asteella sekä
 - muut maahanmuuttajataustaiset aikuiset, jotka heikon peruskoulutuksensa takia tarvitsevat erityisesti perusopetuksen alkuvaiheen opetusta, kuten luku- ja kirjoitustaitoa sekä matemaattisia valmiuksia tai jotka tarvitsevat päättötodistusta päästäkseen jatko-opintoihin.

(Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, OPH 2017)

Aikuisten perusopetuksessa opiskelee koulutustaustaltaan hyvin erilaisia opiskelijoita. Osa aloittaa lukutaitovaiheesta, osa tulee päättövaiheeseen lopettelemaan suomalaisessa peruskoulussa aloitettuja opintoja. Tämä asettaa haasteita sekä opetusjärjestelyille että itse opetukselle.

YHTEISTYÖ PERUSKOULUJEN KANSSA

On tärkeää, että aikuisten perusopetusta järjestävä oppilaitos tekee säännöllistä yhteistyötä peruskoulujen kanssa. Opinto-ohjaajat ovat tässä keskeisiä toimijoita. Peruskouluista aikuisten perusopetukseen siirtyvillä nuorilla on vaihtelevia määriä peruskoulukursseja korvaavia opintosuorituksia. Peruskoulujen opinto-ohjaajat voivat antaa täsmälliset tiedot siitä, mitä opiskelijan peruskoulutodistuksen arvosanat tarkoittavat. Näin peruskoulun opintojen vastaavuus aikuisten perusopetuksen kurssien kanssa voidaan arvioida oikein. Vastaavasti peruskouluissa tarvitaan täsmällistä tietoa aikuisten perusopetukseen hakemisesta ja siihen liittyvästä menettelystä.

Osa oppivelvollisuusiän ylittäneistä opiskelijoista on saanut peruskoulussa runsaasti erilaista tukea. Aikuisten perusopetuksessa yhtä laajaa tukea ei nykyisellään voida tarjota. Peruskoulun oppilashuollon kanssa tulee siksi selvittää, onko tällaisen opiskelijan mahdollista suorittaa opintonsa loppuun peruskoulussa. Riittävien tukitoimien puute aikuisten perusopetuksessa asettaa nämä nuoret syrjäytymisvaaraan.

Joustavaa ja yksilöllistä perusopetusta

Aikuisten perusopetus sisältää kaksi vaihetta, alkuvaiheen ja päättövaiheen. Tarvittaessa opintoihin kuuluu myös lukutaitovaihe tai osa siitä, jos opiskelijalla ei ole luku- ja kirjoitustaitoa tai taito on puutteellinen. Lukutaitovaiheen kurssija voi suorittaa samaan aikaan alkuvaiheen kanssa.

Opiskelijoiden tarpeet ja valmiudet eri vaiheiden suorittamiseen vaihtelevat. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan opiskelijan opintopolku rakennetaan joustavasti ja yksilöllisesti. Joku suorittaa koko perusopetuksen, joku vain sen alkuvaiheen tai osan siitä, joku tiettyjä oppiaineita. Opiskelijoiden erilaiset tarpeet haastavat opetusjärjestelyt. Kurssitarjonnan tulisi antaa vaihtoehtoja sekä hitaasti että nopeasti eteneville opiskelijoille.

Käytännössä kurssitarjonta suunnitellaan pääsääntöisesti samaan aikaan aloittaneelle ryhmälle sen mukaan, missä vaiheessa ryhmän opiskelijat ovat.

Saman ryhmän opiskelijat voivat kuitenkin edetä opinnoissaan eri tavoin. Kurssitarjonnan tulisi mahdollistaa opiskelijoiden yksilöllinen eteneminen. Tämän lisäksi joustavat opetusjärjestelyt ja aikaisemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen takaavat yksilöllisen etenemisen opinnoissa.

Eri vaiheiden kurssimäärät kannattaa selvittää opiskelijoille mahdollisimman tarkkaan. Opiskelijan kurssimäärä vaihtelee sen mukaan, millainen hänen henkilökohtainen opiskelusuunnitelmansa on. Opiskelusuunnitelmaan voidaan sisällyttää kurssija perusopetuksen eri vaiheista niin, että esimerkiksi alkuvaiheen opiskelija voi tehdä päättövaiheen englannin kurssija, jos hänen pohjatietonsa ja -taitonsa ovat riittävät.

Lukutaitovaiheessa opiskelijan tulee valita 27 kurssia, **alkuvaiheessa** 38 ja **päättövaiheessa** 46 kurssia, mikäli hän aikoo suorittaa vaiheen kokonaan. Pakollisia ja valinnaisia kurssija voidaan suorittaa samaan aikaan.

OPINTOJEN RAKENNE

Lukutaitovaihe

- pakollisia kurssija 23
 - valinnaisia tarjottava vähintään 6 kurssia
 - opiskelija valitsee vähintään 27 kurssia
- Opiskelija suorittaa vain tarvitsemansa kurssit.*

Alkuvaihe

- pakollisia kurssija 34
 - valinnaisia tarjottava vähintään 10
 - opiskelija valitsee vähintään 38 kurssia
- Opiskelija suorittaa vain tarvitsemansa kurssit.*

Päättövaihe

- pakollisia kurssija 39
- valinnaisia tarjottava vähintään 10
- opiskelija valitsee vähintään 46 kurssia

Moni opiskelija pyrkii erityisesti päättövaiheessa suorittamaan mahdollisimman nopeasti pakollisia kursseja. Opiskelijalle kannattaakin selvittää tarkoin, että kokonaiskurssimäärään vaaditaan myös tietty määrä valinnaisia kursseja. Suomen kielen valinnaiset kurssit tukevat muiden aineiden opiskelua ja päinvastoin. On pedagogisesti järkevää tarjota peräkkäisillä jaksoilla saman oppiaineen pakollisia ja valinnaisia kursseja. Opiskelijan opittua pakollisella kurssilla oppiaineen kieltä ja siinä vaadittavia tekstitaitoja on perusteltua jatkaa saman oppiaineen opiskelua seuraavassa jaksossa.

Alkuvaiheen tehtävänä on varmistaa, että opiskelija saa perustiedot ja -taidot sekä olennaiset opiskelu- ja tiedonhankintataidot, jotta hän pystyy opiskelemaan aikuisten perusopetuksen päättövaiheessa tai muussa koulutuksessa. Jos opiskelijalla on riittävät tiedot ja taidot, hänen ei tarvitse suorittaa kaikkia lukutaitovaiheen tai alkuvaiheen kursseja siirtyäkseen seuraavaan vaiheeseen.

Opiskelijan osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä asianmukainen arviointi varmistavat sen, että kukin opiskelija etenee omien edellytystensä ja tarpeidensa mukaisesti. Tähän liittyy myös oppimisvaikeuksien arviointi ja opiskelun tuki. Lukutaitovaiheesta aloittavien opiskelu kestää enimmillään neljä, korkeintaan viisi vuotta. Alkuvaiheen aikana ja viimeistään sen päättyessä on arvioitava, onko päättövaiheen suorittaminen tarkoituksenmukaista ja tarvittaessa etsiä opiskelijalle vaihtoehtoisia opiskelumahdollisuuksia.

Aikuisten perusopetuksessa opiskeleville ei välttämättä sovellu opiskelu jaksoittain siten, että opetuskertoja seuraa koeviikko, jolloin on useita kokeita. Monen opiskelijan oppimis- ja muististrategiat ovat vasta kehitymässä lukutaito- ja alkuvaiheessa. Monet oppilaitokset järjestävätkin opinnot niin, että opiskelijoita arvioidaan koko jakson ajan ja koeviikon tunnit käytetään oppimiseen. Päättövaiheessakaan koeviikko kokeineen ei aina ole paras tapa arvioida oppimista. Monet opettajat järjestävät erilaisia arviointitilanteita jakson kuluessa ja käyttävät koeviikon tunnit esim. opintoretkeen tai muuhun oppimista edistävään toimintaan (ks. tarkemmin kohta Arviointi, s. 10).

HUOMATTAVAA

Jos oppilaitoksessa on useita saman vaiheen ryhmiä, kannattaa suomen, matematiikan ja englannin tunnit sijoittaa työjärjestyksessä samaan aikaan, jolloin opiskelijoita voi ryhmitellä jakson aikana eri tavoin.

Paikalliseen opetussuunnitelmaan kannattaa myös kirjata sellaisia valinnaisia kursseja, joita oppilaitoksessa tarjotaan ja jotka hyödyttävät opiskelijoita. Tällaisia voivat olla esimerkiksi selkokielineen elintarvikehygienian kurssi tai ensiapukurssi yhteistyössä SPR:n kanssa.

Kielitietoisuus ja kielitietoinen opetus

Kielitietoisuus on yksi keskeisimmistä aikuisten perusopetuksen toimintakulttuuria ja opetusta ohjaavista periaatteista. Se merkitsee kaikkien kielten arvostamista ja kielten tekemistä näkyviksi. Opiskelijoiden äidinkielet, suomen kieli ja opetettavat kielet näkyvät luontevasti oppilaitoksen arjessa. Opetuksessa kielitietoisuus on tietoisuutta tiedonalojen kielestä ja kielitietoisuuden työtapojen vakiinnuttamista kaikissa oppiaineissa.

Jokaisen aineenopettajan tulisi miettiä, mitä tekstejä opiskelijan pitää osata lukea, ymmärtää, tulkita ja tuottaa itse. Opettajan tulisi myös tarkastella opettamansa oppiaineen oppimateriaalitekstejä opiskelijan silmin. Myös opetuspuheen ja omien kirjoitettujen tekstien arviointi kuuluu kielitietoisuuteen.

Monessa oppilaitoksessa on hyviä kokemuksia suomen kielen ja eri oppiaineiden samanaikaisopetuksesta tai opettajien yhteistyöstä. Opetussuunnitelman perusteissa tähän yhteistyöhön veloitetaan: kieli on keskeisessä asemassa kaikissa laaja-alaisen osaamisen tavoitteissa.

Tiedonalojen kielellä ymmärretään ympäröivää maailmaa ja sen ilmiöitä. Sillä tuotetaan tietoa ja arvioidaan sitä. Näin tiedonalojen kieli on se kieli, jolla opetamme ja opimme.

Tiedonalojen kieli on yleistä ja erityistä. Yleistä tiedonalojen kieltä on esimerkiksi tämän esitteen kieli. Eri tiedonalat lähestyvät ilmiöitä ja tuottavat tietoa eri tavoin - kieli ilmentää tiedonalan ominaispiirteitä. Kemian kieli on erilaista kuin esimerkiksi historian kieli.

Erityisesti päättövaiheessa suomen kurssit s2.2. Luonnontieteen tekstit tutummiksi ja s2.3. Yhteiskunnallisten aineiden tekstit tutummiksi (myös s2.5. Tiedonhankintataitojen syventäminen) kannattaa sijoittaa samaan jaksoon kuin vastaavat yhteiskuntaopin ja luonnontieteellisten aineiden kurssit. Näin opettajat voivat suunnitella yhteistä oppimateriaalia, suomen tunneilla voidaan harjoitella tekstitaitoja, joita tarvitaan kyseisellä kurssilla, ja esim. maantiedon tutkielmaa voidaan tehdä sekä maantiedon että suomen kielen tunneilla. Tällaiset yhteistyökurssit ovat osoittautuneet hyödyllisiksi monissa oppiaineissa.

Samanaikaisopetus on tehokasta ja tuloksellista, jos siihen vain on mahdollisuus. Samanaikaisopetuksessa suomen opettaja tarjoaa kielellisen ja aineenopettaja sisällöllisen näkökulman. Erityisesti alkuvaiheessa samanaikaisopetus on hyödyllistä, koska tiedonalojen kieli on melkein kaikille täysin uusi kielimuoto. Alkuvaiheen opiskelijoiden koulutausta on usein hyvin puutteellinen. Tiedonalojen kielen oppiminen on vaikeaa suomen kielellä, kun sitä ei ole

oppinut omalla kielellä. Joissakin oppilaitoksissa alkuvaiheen reaaliaineiden kurseja voi opettaa luokanopettaja tai suomen kielen opettaja. Hän voi olla samaan aikaan kielitietoinen aineenopettaja ja aine-tietoinen suomen kielen opettaja.

Suomen opettajan ja muiden oppiaineiden opettajien yhteistyön on hyvä olla säännöllistä. Yhteistyöhön varatusta ajasta tulisi säännöllisesti varata osa kielitietoisten työtapojen edistämiseen. Suomen opettaja voi antaa tietoa matematiikan opettajalle sanallisten tehtävien tekstien haasteista. Maantiedon opettaja voi kertoa maantiedossa tarvittavista tekstitaidoista. Sen jälkeen suomen tunneilla voidaan harjoitella kieltä, jota tarvitaan esimerkiksi graafien lukemisessa ja selittämisessä.

Yhteistyön mahdollistaminen on oppilaitoksen johdon vastuulla. Kielitietoinen toimintakulttuuri vaatii rakenteet, joissa sitä voi toteuttaa. Oppilaitoksen toiminta- ja johtamiskulttuurin tulisi siten tukea tilan ja ajan antamista opettajien yhteistyölle.

KIELITIETOISEN YHTEISTYÖN VAIHTOEHTOJA

SAMANAIKAISOPETUS

suomen kielen opettaja/erityisopettaja ja aineenopettaja

SAMANAIKAISET KURSSIT

S2 ja eri oppiaineet

OPETTAJIEN YHTEISTYÖ

esim. matematiikan sanalliset tehtävät, fysiikan käsitteiden määrittelytehtävät suomen kielen tunnilla

MILLAISIA OVAT KIELITIETOISET TYÖTAVAT?

Kielitietoisista työtavoista on jo paljon kokemusta oppilaitoksissa, joissa on pitkään ollut suomea toisena kielenä opiskelevia. Kielitietoiset työtavat lähtevät liikkeelle kielestä, vaikka niiden avulla opitaan myös tiedollista sisältöä. Tavoitteena on, että opiskelijat oppivat lukemaan ja ymmärtämään erilaisia tekstejä. Tekstien lukeminen on perusta niiden tuottamiselle.

Toimivia työtapoja ovat esimerkiksi seuraavat:

- *Keskeinen sanasto* opetusjakson alussa orientoi opiskelijan aiheeseen. Opettaja antaa opiskelijoille sanaston. He kirjoittavat sanat omalla äidinkielellään. Kaikille sanoille ei löydy välttämättä vastinetta, jolloin sanalle voi kirjoittaa suomenkielisen selityksen. Sanasto tehdään itsenäisesti.
- *Keskeiset käsitteet käsitekuviona* auttavat opiskelijaa hahmottamaan opittavaa kokonaisuutta. Käsitekaavioon palataan silloin, kun kyseinen käsite avataan opetuksessa. Jos käytettävissä on sama opiskelutila, kuvio voi olla seinällä näkyvässä. Se voi olla myös opiskeluaineiston alkusivuilla tai digitaalisena.
- *Tietotekstien lukeminen yhdessä* ja niiden avaaminen auttaa opiskelijaa hahmottamaan, mistä tekstilajista on kyse ja löytämään sen ominaispiirteet. Opettaja valikoi luettavan tekstin. Ennen lukemista tarkastellaan tekstiä: mikä on sen tarkoitus, millainen rakenne sillä on, miten teksti etenee. Vaikeat avainsanat etsitään kysymyksillä, joihin kaikki osaavat vastata esim. "Toisen virkkeen verbi kertoo siitä, miten ääni liikkuu. Mikä sana se on?". Lukemiseen voi liittää suullisia harjoituksia: opiskelijat saavat valita avainsanan, jonka selittävät parille tai koko ryhmälle, avainsana voidaan arvata selityksen perusteella jne.

- *Uudelleen kirjoittamisen* perustana on lyhyt oppimateriaalin teksti, joka sisältää jotakin olennaista opittavasta aiheesta. Lyhyt teksti luetaan yhdessä. Vaikeat sanat ja rakenteet avataan lukemisen aikana. Lukemisen jälkeen sama teksti kirjoitetaan yhdessä uudestaan avainsanojen avulla: säilytetään tiedonalan kieli, mutta tehdään tekstistä rakenteellisesti helpompi. Opettaja toimii kirjurina ja teksti rakennetaan opettajan kysymysten avulla. Tämä työtapaa sopii luonnontieteen teksteihin ja esim. matematiikan sanallisiin tehtäviin ja auttaa niiden itsenäisessä ymmärtämisessä.
- *Tietotekstin kirjoittaminen yhdessä* opettaa oman tekstin tuottamista. Aluksi luetaan malliteksti, esimerkiksi hyvä solun osan määrittelmä, hyvä terveystiedon koevastaus tai maisema-alueen esittely. Malliteksti voi olla opettajan laatima tai autenttinen teksti. Tekstin pitää olla opetusryhmälle sopiva. Alkuvaiheen ryhmässä voidaan kirjoittaa esimerkiksi muutama virkkeen kuvauksia eläinlajista. Päättövaiheessa tekstit ovat vaativampia. Mallitekstistä eritellään tekstin rakenne ja etenemistapa. Sen jälkeen kirjoitetaan yhdessä samanlainen teksti toisesta aiheesta, jota oppitunneilla on opiskeltu. Siihen annetaan taustatietoa ja avainsanoja. Opetusta voi eriyttää niin, että osa opiskelijoista kirjoittaa itsenäisesti tai parin kanssa. Digitaaliset alustat tarjoavat tähän hyviä vaihtoehtoja.
- *Ohjattu kirjoittaminen* perustuu myös mallitekstiin. Uuden tekstin rakennetta ohjataan antamalla opiskelijoille ohjeet rakenteesta. Sisällön tuottamista helpotetaan antamalla avainsanoja, joita tekstissä voi tai pitää käyttää. Oma teksti kirjoitetaan aina sellaisesta aiheesta, jota on opiskeltu. Ohjattua kirjoittamista voi tehdä ryhmässä tai parin kanssa. Omat tekstit voidaan esitellä myös suullisesti.

Oppimisen arviointi

ARVIOINNIN TEHTÄVÄ

Arviointi on osa oppimisprosessia ja siksi opintojen aikainen arviointi on keskiössä myös aikuisten perusopetuksessa. Opiskelijan tulee saada säännöllisesti tietoa siitä, miten hän on oppinut ja miten hän työskentelee. Monen aikuisten perusopetuksen opiskelijan aikaisempi koulutie on ollut puutteellinen ja oppimiskokemukset vähäisiä. Laajempien kokonaisuuksien tallentaminen pitkäkestoiseen muistiin on heille vaikeaa, koska omat oppimisen strategiat ovat vasta kehittymässä. Tämä on haaste arvioinnin ohella myös opetukselle. Erityisesti lukutaito- ja alkuvaiheessa laajojen kirjallisten kurssikokeiden pitäminen koeviikolla ei ole pedagogisesti tarkoituksenmukaista.

YHTENÄINEN ARVIOINTIKULTTUURI

Oppilaitoksessa tulisi olla yhtenäinen arviointikulttuuri. Se tarkoittaa jatkuvaa yhteistä keskustelua arvioinnin perusteista ja erilaisista arviointitavoista. Samaa oppiainetta opettavien opettajien yhteistyö on erityisen tärkeää ja vie arviointia samaan suuntaan. Arviointi on aina sidoksissa opetukseen ja työtapoihin. Jos opetus on kielitietoista, on arviointi aina myös yhteistyötä suomen kielen ja aineenopettajan välillä.

TYÖSKENTELYN ARVIOINTI

On tärkeää, että opettaja kertoo arvioinnin perusteet ja arviointitavat heti opetusjakson alussa. *Työskentelyn* osuus arvioinnissa vaihtelee kurssin sisällön ja työtapojen mukaan. Työskentelytaitojen oppiminen, ohjeiden ymmärtäminen, aktiivisuus ja osallistuminen korostuvat silloin, kun opetuksessa käytetään toiminnallisia työtapoja. Erityisesti lukutaitovaiheessa työskentelytaitojen arviointi osana kokonaisarviointia on keskeistä.

”Opettajan antaman opiskelijoiden oppimisprosessiin liittyvän palautteen tulee auttaa opiskelijoita hahmottamaan ja ymmärtämään

- *mitä heidän on tarkoitus oppia*
- *mitä he ovat jo oppineet*
- *miten he voivat edistää omaa oppimistaan ja parantaa suoriutumistaan.”*

(Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017)

Myös oppimisen tavoitteet kannattaa aina kuvata opiskelijoille mahdollisimman tarkasti opetusjakson alussa. Tavoitteiden selvittäminen opiskelijoille ”tavoitteina” voi olla vaikeaa, koska tavoitesanasto on harvoin informatiivista. Tavoitteita kannattaa esitellä sisältöjen yhteydessä mahdollisimman konkreettisesti esimerkkien avulla kuten käsiteluetelo osattavista käsitteistä sekä esimerkkejä ymmärtämisestä arvioivista kysymyksistä ja hyvistä koevastauksista.

Arviointi kohdistuu opiskelijan oppimiseen ja työskentelyyn. Luotettava arviointi edellyttää näiden osa-alueiden monipuolista havainnointia ja dokumentointia.

Oppimisen ja työskentelyn arvioinnin sekä palautteen antamisen opiskelijalle tulee aina perustua opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin tavoitteisiin.

(Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017)

OPINTOJEN AIKAINEN ARVIOINTI

On olemassa lukemattomia hyviä arviointitapoja ja on tärkeää käyttää niitä monipuolisesti opintojen eri vaiheissa. Opintojen aikaisesta arvioinnista osa on ns. diagnostista arviointia. Sitä voi käyttää esimerkiksi opiskelijoiden lähtötason selvittämiseksi ennen kuin uutta sisältöä aletaan opiskella. Siitä saatujen tulosten avulla opettaja voi suunnitella omaa opetustaan kullekin opetusryhmälle sopivaksi. Suuri osa opintojen aikaisesta arvioinnista on ohjaavaa, oppimisprosessia eteenpäin vievää arviointia. Opiskelijoille on hyvä kertoa siitä, että arviointi on jatkuvaa ja sitä tehdään monella eri tavalla.

OPINTOJEN AIKAISEEN ARVIOINTIIN SOVELTUVAT HYVIN

- opettajan suullinen palaute oppitunnilla
- lyhyt suullinen arviointituokio (n. 2 minuuttia/ opiskelija) opetusjakson puolivälissä (muut opiskelijat työskentelevät samaan aikaan)
- sähköiset kertaukset, jotka tehdään kotona tai oppitunnin alussa (Kahoot, Google Forms jne.)
- perinteiset opiskelijan osaamista mittaavat testit (esim. pistokokeet)
- käsitteiden tai sanaston selittämistehtävät käsitelisköistä tai kuvista joko pienissä ryhmissä tai koko ryhmälle – tässä voi hyödyntää vertaisarviointia
- opiskelijan pitämät opetustuokiot käsitellystä aiheesta.

KURSSIN ARVIOINTI JA PÄÄTTÖARVIOINTI

Perinteinen kirjallinen koe ei ole huono vaihtoehto, jos koe on tarkoituksenmukainen eikä sen merkitys korostu liikaa. Opetusjakson alussa kannattaa kertoa tarkasti tulevan kokeen painotuksesta suhteessa arviointiin. Opettaja voi miettiä, mittaako opetusjakson lopussa pidetty yksi kirjallinen koe todellista osaamista vai ensisijaisesti mieleen painamista. Vaihtoehtona on pitää kaksi tai useampia kirjallisia kokeita. Tämä säästää koeviikon tunteja esim. oppimiseen toisenlaisessa oppimisympäristössä tai yhteiseen arviointitilaisuuteen.

Kirjallisen kokeen pitäisi sisältää aina tietty määrä tehtäviä, joiden avulla jokainen vielä oppimisen strategioita harjoittelevakin opiskelija voi osoittaa osaamistaan. Tehtävien pitää olla selkeitä ja sellaisia, joihin opiskelijat ovat tottuneet. Kirjallista koetta olisi voitava täydentää suullisesti niin kauan, kun opiskelijan suomen kielen taito on vielä puutteellinen.

Päättöarviointi tehdään suhteessa opetussuunnitelman hyvän osaamisen kuvauksiin. Tällä hetkellä hyvään osaamiseen (arvosana 8) vaaditaan paljon tietoja ja taitoja. Useissa oppiaineissa edellytetään tarkoituksenmukaista käsitteiden käyttöä, ilmiöiden tekijöiden merkityksen arviointia, perustelua ja jopa tulkintaa. Kiitettävä osaaminen edellyttää vielä enemmän. Kiitettävän osaamisen osoittamiseen voidaan vaatia esimerkiksi jokin itsenäisesti suoritettava vaativampi tehtävä. Tällaisia projektiluonteisia tehtäviä voi tehdä sähköisesti ja silloin niihin voi liittää kuva- ja videomateriaalia. Tärkeintä on, että ne kertovat itsenäisestä työskentelystä ja taidosta käsitellä eri lähteistä haettua tietoa.

Jos opiskelija jatkaa toisella asteella opintojaan suomen kielellä, hänen pitää hallita suomen kielen yleiset perusteet ja eri tiedonalojen kieltä tyydyttävästi. Kunkin tiedonalan suomen kielen taito vaikuttaa arviointiin. Tiedonalojen kielen opiskelu kuitenkin jatkuu toisella asteellakin.

Oppiaineen päättöarvosana ei muodostu suoraan kurssiarvosanojen keskiarvosta. Päättöarvosana kertoo opiskelijan osaamisesta suhteessa tavoitteisiin ja sisältöihin, kun hän on suorittanut opiskelusuunnitelmaansa kuuluvat kyseisen oppiaineen kurssit. Tämä pitää selvittää myös opiskelijoille. Myös valinnaisten kurssien, erityisesti suomen kurssien, merkitystä osaamisen vahvistamisessa kannattaa painottaa.

KIELITIE TOINEN ARVIOINTI

Jos työtavat ovat kielitietoisia, myös arvioinnin tulee olla kielitietoista. Lähtökohta on, että oppiaineen kielenkäyttötavat ja perustekstilajit tulevat opiskelijoille tutuiksi. Esimerkiksi hyvän koevastauksen laatimista opitaan sekä kyseisen oppiaineen tunnilla että suomen tunnilla. Silloin arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, onko koevastaus laadittu rakenteellisesti ohjeiden mukaan, eteneekö se loogisesti jne. Vastaa vasti käsitteiden täsmällistä määrittelyä harjoitellaan oppiaineen oppitunnilla, ja silloin myös arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, että määrittely sisältää kaiken olennaisen. Jos opitaan kyseisen tiedonalan kieltä, sen osaamista myös arvioidaan (ks. liite).

AIEMMIN OPITUN TUNNISTAMINEN JA TUNNUSTAMINEN

Mahdolliset todistukset opiskelijan aiemmista opinnoista kannattaa käydä läpi tulkin kanssa. Myös muita asiantuntijoita voi käyttää, kuten perusasteen kulttuuritulkkeja ja/tai oman äidinkielen opettajia, jotka tietävät lähtömaansa dokumenteista. Todistukset vaihtelevat maittain ja joillakin on lisäksi erilaisia opintokirjoja, joista selviää yksityiskohtaisesti, mitä esim. kuvataiteen opiskelu on sisältänyt.

Matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa aiempia tietoja kartoitetaan tehtävillä, jotka ovat kielellisesti yksiselitteisiä ja selkeitä. Monet opiskelijat hallitsevat matemaattisten aineiden universaalia kieltä, jos he ovat opiskelleet aikaisemmin matematiikkaa. Myös vieraisissa kielissä aikaisempaa osaamista kartoitetaan ja opiskelija ohjataan hänelle sopiviin opetusryhmiin. Tämä ei ole aina mahdollista ja siksi opetuksen eriyttäminen on tärkeää. Eriyttää voi oppimateriaalin avulla, samanaikaisopetuksella tai opetusryhmiä yhdistelemällä.

On erittäin tärkeää, että aikuisten perusopetusta antavat oppilaitokset tekevät yhteistyötä ja vaihtavat kokemuksiaan. Erilaisissa aikuisten perusopetuksen hankkeissa saatua tietoa tulisi levittää ja välittää tietoa hyvistä käytänteistä.

SUOMEN KIELEN TAITO JA OSAAMISEN OSOITTAMINEN

Kokemus on osoittanut, että opiskelija voi selviytyä eri oppiaineissa varsin pienellä kielitaidolla, jos hän ymmärtää asiat ja hänellä on oppiaineen tiedonalan kieli omalla kielellään hallussa. Jos opiskelija on opiskellut biologiaa aiemmin ja ymmärtää asiat, hän oppii myös biologian suomea. Tämä kannattaa muistaa, kun arvioidaan aiempaa osaamista. Kielen oppimisessa motivaatio on olennainen. Suomen puhuminen voi alkaa matematiikan tunnilla, kun opiskelija haluaa osoittaa osaamistaan. Jos oppiaineen käsitteitä ja tekstejä opiskellaan kielitietoisin työtavoin, voi edistyminen tiedonalan kielessä olla nopeampaa kuin suomen kielessä muuten. On hyvin tyypillistä, että monet opiskelijat edistyvät aineissa, joissa heillä on aikaisempaa osaamista.

Arviointi muutoksessa

Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteereitä täsmennetään Opetushallituksessa vuosina 2018–2020. Tämä kehitystyö vaikuttaa tulevaisuudessa myös aikuisten perusopetukseen.

OPPIMISVAIKEUKSIEN TUNNISTAMINEN JA TUKITOIMET

Varsinaisten oppimisvaikeuksien tunnistaminen on vaativa prosessi. Se vaatii aikaa ja harjaantunutta diagnosointia sekä opettajien yhteistyötä.

Opiskelijoiden oppimisen edellytykset ovat erilaisia. Usealla on hyvin puutteellinen koulunkäyntitausta, ja osalla ei ole sellaista lainkaan. Joku opiskelija etenee erinomaisesti suomen kielen opinnoissa, mutta tiedonalojen kielellä opiskelu muissa oppiaineissa tuottaa vaikeuksia. Joku selviää erinomaisesti matematiikassa ja fysiikassa, mutta suomen kielen oppiminen on hidasta. Ihmiset myös oppivat kieltä eri tavoin: toisten kielenoppiminen etenee tasaisesti, toisilla tulee jaksoja, jolloin oppiminen tuntuu pysähtyvän.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan keskeistä on opiskeluvalmiuksien ja tuen tarpeen oikea-aikainen arviointi, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen toteaminen, toimintatapojen, opetusjärjestelyjen ja oppimisympäristöjen muuttaminen sekä opintojen painottuminen tarpeiden mukaan. Näitä keskeisiä periaatteita voidaan käytännössä toteuttaa seuraavasti:

Opiskeluvalmiuksien ja tuen tarpeen oikea-aikainen arviointi

- opiskelijavalinta ja siihen liittyvä valmiuksien arviointi (suomen kieli, matematiikka ja englanti)
- henkilökohtainen opiskelusuunnitelma: valmiuksien ja mahdollisten oppimisen esteiden alustava kartointus keskustelussa, johon osallistuvat opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja, opiskelijahuollon edustaja (ja mahdollisesti erityisopettaja)

Opetus ja tuki järjestetään ottaen huomioon sekä kunkin opiskelijan että opetusryhmän erilaiset lähtökohdat, vahvuudet ja kehitystarpeet. Oppimisen ja opiskelun tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Jokaisella opiskelijalla tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin onnistua oppimisessa.

(Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017)

- arviointi ennen lukutaitovaiheesta alkuvaiheeseen ja alkuvaiheesta päättövaiheeseen siirtymistä
- konsultaatio opiskelijahuollon kanssa lukuvuoden alussa

Oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen toteaminen

- tieto mahdollisista oppimisvaikeuksista kaikille opiskelijaa opettaville opettajille
- opetuksen eriyttäminen ja eriyttävä tukimateriaali oppitunneilla
- aineenopettajan tukiopetus
- ryhmänohjaajan konsultointi muiden opettajien kanssa
- erityisopettajan arviointi¹, oman äidinkielen opettajan arviointi, psykologin arviointi

Toimintatapojen, opetusjärjestelyjen ja oppimisympäristöjen muuttaminen

- oppimista tukevat opetusjärjestelyt: ryhmä, vertaistuki, oppitunnin jaksottaminen, eriyttäminen oppitunneilla, eriyttävä materiaali, harjaannuttava tukimateriaali itsenäiseen opiskeluun
- aineenopettajan tukiopetus, läksypajat ja erityisopettajan tuki
- lukuvuoden rakenne, työjärjestys
- työtilat ja välineet
- yhtenäinen arviointikulttuuri

JOS OPISKELIJAN OPINNOT EIVÄT ETENE...

- tieto ryhmänohjaajalle ja mahdolliselle erityisopettajalle
- aineenopettajan tukiopetus, opetuksen eriyttäminen

JOS OPPIMISVAIKEUDET JATKUVAT...

- tieto opinto-ohjaajalle ja opiskeluholloille
- kokonaistilanteen arviointi
- oppimisvaikeuksien arviointi: erityisopettajan arvio (hahmotus, päättely, lukemisen ja kirjoittamisen arvio)
- oman äidinkielen opettajan tukiarvio
- psykologin arvio tarvittaessa

¹ Oppilaitosten resurssit vaihtelevat eikä kaikissa oppilaitoksissa ole omaa erityisopettajaa. Erityisopetuksesta on saatu hyviä kokemuksia ja tarve kannattaa saattaa opetuksen järjestäjän tietoon.

Opintojen painottuminen tarpeiden mukaan

- opettajien arviot
- asiantuntija-arviot: erityisopettaja, oman äidinkielen opettaja, psykologi ja kuraattori
- arviointi lukutaito- ja alkuvaiheen päättyessä eri oppiaineissa ja siihen liittyvä opettajien yhteistyö:
 - onko opiskelijalla riittävät perustiedot ja opiskelutaidot vai tarvitaanko jossakin vielä harjaantumista, ts. onko edellisen vaiheen osittaisesta kertaamisesta hyötyä
 - onko perusopetus tarkoituksenmukainen opintopolku, ja jos ei, mitä muita vaihtoehtoja on

OHJAUS JA HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUSUUNNITELMA

Opiskelijan ohjaus on yhteistyötä, johon osallistuvat opinto-ohjaaja, ryhmäohjaaja, aineenopettajat sekä opiskeluhuollon henkilöstö. Päävastuu on opinto-ohjaajalla. Ohjaus tukee opiskelijaa opinnoissa ja elämännäköisyydessä. Aikuisten perusopetus voi osalla opiskelijoista kestää useita vuosia. Ohjaus on ollenainen keino pitää yllä opiskelijan motivaatiota ja pitkäjänteisyyttä.

Opiskelijan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa laadittaessa arvioidaan yhdessä hänen kanssaan opiskelun edellytykset sekä aikaisemmat tiedot ja taidot. Tässä keskustelussa opiskelijalle on hyvä selvittää, mitä opiskelu peruskoulussa tarkoittaa. Yksinkertaiset asiat työjärjestyksen lukemishojeista alkaen on hyvä ottaa esille, vaikka kukin opettaja niitä täydentää myöhemmin. Myös tulevien opintojen kesto pitäisi arvioida alustavasti. On hyvä, jos ryhmäohjaaja ja opiskeluhuollon henkilöstö voivat osallistua opiskelusuunnitelmakeskusteluun opiskelun alkaessa.

Opiskelusuunnitelman pitää olla realistinen suhteessa opiskelijan edellytyksiin. Monella aikuisella on ymmärrettävästi kiire saada perusopetus päätökseen ja siirtyä toiselle asteelle. On tärkeää selvittää heti ensimmäisessä keskustelussa, mitä kaikkea perusopetuksen opetussuunnitelmaan sisältyy ja millaisia tietoja ja taitoja toisella asteella vaaditaan.

Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa pitää tarkentaa opiskelijan kanssa säännöllisesti. Monen opiskelijan tilanne muuttuu opintojen aikana. Osa opiskelijoista pystyykin etenemään suunniteltua nopeammin, osa tarvitsee enemmän aikaa. Useimmat opiskelijat hakeutuvat itse ohjauskeskusteluihin, mutta osaa pitää niihin kutsua. Aloitteen ohjauskeskusteluun voi tehdä myös ryhmäohjaaja, joka tapaa omaa ryhmäänsä säännöllisesti. Useassa oppilaitoksessa ryhmäohjaajat ja opinto-ohjaajat sekä opiskeluhuollon henkilöstö kokoontuvat säännöllisesti joka toinen viikko. Tämä on osoittautunut hyväksi myös ohjauksen kannalta.

Opinto-ohjaaja on keskeinen toimija nivelvaiheissa, jos opiskelijan opinnot eivät etene toivotulla tavalla tukitoimista huolimatta tai opiskelijan elämäntilanne muuttuu. Opinto-ohjaaja kutsuu koolle opiskelijan (ja huoltajan), ryhmäohjaajan ja tarvittaessa oppilashuollon henkilöstön. Yhdessä eri tahojen (TE-toimisto, muut tahot) kanssa mietitään, millaisia vaihtoehtoisia opintopolkuja voisi löytyä. Opinto-ohjaajalla tulisi olla ajantasaista tietoa eri vaihtoehtoista, mikä vaatii aktiivista verkostoitumista muiden oppilaitosten kanssa.

LIITE 1.

Aikuisten perusopetuksen kurssien määrät oppiaineittain eri vaiheissa

		Lukutaitovaihe <small>(opiskelija suorittaa vain tarvittavat osat)</small>		Alkuvaihe	
		Pakolliset kurssit	Valinnaiset kurssit	Pakolliset kurssit	Valinnaiset kurssit
Kielet	Yhteensä vähintään	15		21	
	Äidinkieli ja kirjallisuus	15		17	
	Vieras kieli			4	
Matematiikka		3		5	
Yhteiskuntatietous ja kulttuurintuntemus		2		3	
Ympäristö- ja luonnontieto		1		2	
Terveystieto				1	
Opinto-ohjaus ja työelämätaidot		2		2	
Muita perusopetukseen soveltuvia oppiaineita tai aihealueita					
Tarjottavat valinnaiset kurssit vähintään			6		10
Opiskelija suorittaa yhteensä vähintään		27		38	

		Päättövaihe	
		Pakolliset kurssit	Valinnaiset kurssit
Kielet yhteensä vähintään		20	
	Äidinkieli ja kirjallisuus	väh. 4	
	Toinen kotimainen kieli		
	Vieraat kielet		
Matematiikka		8	
Uskonto/elämänkatsomustieto		1	
Yhteiskunnalliset oppiaineet			
	Historia	1	
	Yhteiskuntaoppi	2	
Luonnontieteelliset oppiaineet			
	Fysiikka	1	
	Kemia	1	
	Biologia	1	
	Maantieto	1	
Terveystieto		1*	
Opinto-ohjaus ja työelämätaidot		2	
Muita perusopetukseen soveltuvia oppiaineita ja aihealueita			
Tarjottavat valinnaiset kurssit vähintään			10
Opiskelija suorittaa yhteensä vähintään		46	

LIITE 2. Kielitietoinen arviointi

ENNEN ARVIOINTIA

- Kuvaa, millaisia *työskentelytaitoja* arvioidaan.
- Kerro opetusjakson tavoitteet ja sisällöt opiskelijalle.
- Kerro myös *tekstitaidoista*: ”Osaat kirjoittaa kaksi erittelevää koevastausta, määritellä keskeiset käsitteet kirjallisesti, laatia elämäkerran saamasi ohjeen ja mallitekstin mukaisesti.”
- Anna *keskeiset käsitteet* ja niiden yhteydet opiskelijoille/laita näkyviin opetustilaan.
- Opeta jakson aikana sellaisten tekstien tuottamista, joita opiskelijalta edellytetään.

KÄSITTEIDEN SELITTÄMINEN

- Opiskelijat saavat selitettäviä käsitteitä opitusta periliuskoilla ja selittävät niitä parille vuorotellen/pienessä ryhmässä. Arvioinnin kohteena on tiedonjakajan rooli. Parit arvioivat toistensa tiedonjakamistaitoja.
- Opiskelijat selittävät käsitteitä kirjallisesti ensin yksin ja sitten parin kanssa/ryhmässä ja vertailevat selityksiä. Sen jälkeen laaditaan yhteinen selitys. Arvioinnin kohteena ovat vuorovaikutustaidot. Pari/ryhmä arvioi toisiaan.

Molemmissa tapauksissa opettaja arvioi sisällön oppimista ja antaa siitä palautetta työskentelyn aikana.

- Samaa voidaan tehdä Kahootilla tai Google Formsin lomakkeella, jolloin kysytään yhden käsitteen merkitystä kerrallaan.

Opettaja saa tietoa siitä, miten keskeinen sisältö on opittu yleisesti.

Arviointitavat sopivat opintojen aikaiseen arviointiin, mutta käsitteiden selittäminen pareittain tai isommissa ryhmissä on hyvä tapa esim. ennen kirjallista koetta.

KIRJOITTAMINEN ja tuotoksen arviointi

- Kerrataan edellisellä tunnilla opittu yhdessä. Opettaja laittaa näkyviin tekstin avainsanat ja pyytää oppilaita virkkeitä niiden perusteella. Opettaja auttaa alkuun ja ”riman yli”. Yhteinen teksti syntyy näkyviin valkotaululle. Opettaja antaa palautetta prosessin aikana.

Prosessin jälkeen arvioidaan yhdessä aktiivisuutta ja opettaja antaa ryhmälle oman palautteensa.

- Arviointi voidaan tehdä yksilöllisesti omilla koneilla tai yhteisesti taululla. Opiskelijat saavat tekstin edellisellä tunnilla opitusta. Tekstistä on poistettu keskeiset käsitteet. Opiskelijoiden pitää kirjoittaa ne.

Arvioidaan käsitteen täsmällistä muistamista [oikeinkirjoitus].

- Opiskelijat saavat opetusta kuvia/kuvasarjan ja kirjoittavat kuvatekstit yksin/parin kanssa.
- Edetään samoin kuin käsitteiden määrittelyssä. Tätä menetelmää voi käyttää myös opetusjakson lopussa tapahtuvassa summatiivisessa arvioinnissa.

Arvioidaan sanavaraston kehittymistä, vuorovaikutustaitoja ja tuottamistaitoja.

Google Classroomiin tms. voi tehdä erilaisia tuottamistehtäviä. Palautteen antaminen on tällöin mutkatonta. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että kaikilla opiskelijoilla on käytössään toimivat laitteet.

Lähteet

Aalto, E., & M. Tarnanen 2015. *Kielitietoinen aineen-opetus opettajankoulutuksessa*. AFinLA-e: soveltavan kielitieteen tutkimuksia, 8, 72-90.

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:9a. Helsinki: Opetushallitus.

Bunch, G.C. 2013. *Pedagogical Language knowledge preparing mainstream teachers fo English Learners in the new standars era*. Rewie of Research in Education 37, 298-341.

Arvonen, A., L. Katva & A. Nurminen 2012. *Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen*. Jyväskylä: PS-kustannus

Cummins, J. 1996. *Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society*. Ontario, CA: California Association for Bilingual Education).

Freeman, Y. & D. Freeman 2008. *Academic Language for English Language Learners and Struggling Readers*. Portsmouth: Heinemann.

Kuukka, I. & K. Rapatti 2009. *Yhteistä kieltä luomassa*. Helsinki: Opetushallitus.

Rose, D. & Martin, J. R. 2012. *Learning to Write, Reading to Learn*. Genre, Knowledge and Pedagogy in the Sydney School. Equinox Publishing.

Opetushallitus
PL 380
(Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki

oph.fi

Kuvaaja, paino, painosmäärä ja julkaisutiedot puuttuvat